

Kanađani u potrazi za identitetom

Nitko ne pozna moju zemlju. Niti stranac niti njezini vlastiti sinovi¹.

Bruce Hutchison

Potaknut prezentacijom društava visokorazvijenih zemalja zapada kao društava u kojima je multikulturalizam riješio interkulturalne (i interetničke) antagonizme mirnim putem, autor nastoji proniknuti u način na koji se pojam multikulturalizma manifestira u kanadskom društvu. Zaključuje da je i u Kanadi multikulturalizam tek težnja, a ne istinska svakodnevica svih struktura društva.

Ključne riječi: nacionalni identitet, multikulturalizam, društvena struktura, Kanada

Uvod

U proteklom desetljeću termin "multikulturalizam" na području jugoistočne Europe prelaskom iz rječnika struka koje se bave društvom i kulturom u politički rječnik, postao je jedan od onih koji su obilježili drugu polovicu 20. stoljeća. Na žalost, on se uglavnom i najviše koristi tamo gdje u odnosima između nosioca različitih kultura postoje problemi, i nudi se kao čarobni pojam kojim civilizirani svijet rješava nesuglasice. Iz naše nedavne prošlosti znamo kako multikulturalnost ne znači samo bogatstvo jednog područja, već je vrlo često alibi tragičnim događajima, a njegova sama i česta upotreba te isticanje njezinih pozitivnih značajki ovog termina nisu u stanju donijeti rješenje svih problema. Uostalom, neosjećanjem za pravi sadržaj ovog termina, sami smo sebe i doveli u situaciju da **moramo** učiti od zapadnog svijeta razvijene demokracije, "koji je tu lekciju davno savladao" (!?).

---

¹*No one knows my country, neither the stranger nor its own sons.* Bruce Hutchison, 1942.

Kada se opremljen takvim stavovima (predrasudama) znatiželjnik sa područja koje nije bilo u stanju bez rata i tuđe pomoći realizirati ideju *multikulturalizma* pojavi u razvijenoj zemlji zapada, očekuje da će zateći društvo organizirano u idealnu multikulturalnu formu. Tada tek shvati koliki je raskorak između shvaćanja sadržaja termina, općeg društvenog konsenzusa oko njegovog prihvaćanja i njegove realizacije.

Kanadsko je društvo multikulturalno *par excellence* i kao takvo interesantan obrazac i primjer za usporedbu.

U Kanadi sam boravio od 10. kolovoza do 01. listopada 1999. godine, uz ostalo nastojeći saznati tko su Kanadani. Naime termin "Kanadanin" u meni je izazivao asocijaciju na hrvatske iseljenike u Kanadi. Čak i kada se u razgovoru sa kanadskim dijelom moje familije spominjao "pravi Kanadanin" ili "Kanađanka" (tj. "nehrvatski Kanadanin"), uz to je obično slijedilo i objašnjenje "On/ona je Škot, Englez, Poljak..." Vrlo sam brzo shvatio da takav odgovor nije lako dobiti, da ni mnogim Kanadanima nije jasan. U običnom razgovoru sa strancem "pravim Kanadaninom" se smatra stanovnik koji je već dugo u Kanadi, naročito ako je doselio u mladosti. U međusobnim, pak, razgovorima samih Kanadana, ovo će osporavati rođeni u Kanadi, a naročito potomci doseljenika u drugoj ili trećoj generaciji. U svakom slučaju, s jedne strane susrećemo se sa nedoumicom Kanadana u pogledu vlastitog kulturnog identiteta, a kod vanjskog promatrača sa stereotipom koji, ne sasvim, ali dobrim dijelom vrijedi i za došljaka iz Hrvatske. Blackwell & Stanley-Blackwell taj su stereotip formulirali kao predodžbu po kojoj je *Kanada zemlja snijega, hokeja, Stjenjaka, divljine, neukroćenih prostora, javora, mirovnih snaga, Tim Hortonovih prodavaonica krafni*², sveopće zdravstvene zaštite, Kvebečkog seperatizma i simpatično suzdržanih ljudi. (Blackwell & Stanley-Blackwell: 2) U tom smislu, čini se da tipičnog Kanadanina lakše mogu definirati umjetnici nego sociolozi, antropolozi ili etnolozi. Kanadski publicist i izdavač John Robert Colombo Kanadanina opisuje ovako:

Kanadanin je netko tko

Misli da zna voditi ljubav u kanuu

Navija za Toronto Maple Leafs

Voli objede, deserte i druge obroke Air Canade

Razlikuje Wayna od Shustera

Prisustvuje koncertima Anne Murray i Lione Boyd

Ponosi se time što je Donald Sutherland rođen u New Brunswicku

Ima "zdrav osjećaj za moguće"

Je sesquilingvalan (govori jedan i pol jezik)

---

² Radi se o lancu odmorišta duž kanadskih autocesta, koja nude okrijepu (kavu, bezalkoholna pića, jednostavne obroke i sjeveroameričku vrst krafni)

Je postao sjeveroamerikanac, a da nije postao

Amerikanac niti Meksikanac

*Zna što znače reference spomenute u ovoj pjesmi*³

John Robert Colombo

Osim što se pitanje "kanadanstva" manifestira najviše kao pitanje kanadskog kulturnog identiteta, ono ima i snažnu rasnu komponentu koja je komplicirana ne samo međusobnim odnosima bijelih, crnih i žutih doseljenika, već poglavito odnosima države i *aboriginskog* stanovništva.

Formiranju kanadskog kulturnog identiteta dodatno je opterećenje blizina ekonomski snažnog, a kulturno agresivnog susjeda, pri čemu je trend globalne amerikanizacije svijeta na kanadsko društvo posebno izražen. Odgovarajući na interes Kanađana za ovu temu, TV mreža CBC emitirala je seriju emisija pod naslovom: *Kakva granica? Amerikanizacija Kanade! (What Border?...)* U Washingtonu je 1969. godine tadašnji kanadski premijer Pierre Trudeau nelagodu zbog takve kulturne agresivnosti s jedne strane i dobrih političkih odnosa s druge, izrazio izjavom: "Živjeti do vas na neki je način kao spavati sa slonom; bez obzira koliko beštija, ako je tako mogu nazvati, bila prijateljska ili čak blaga, ozlijedit će vas svakim svojim trzajem ili gundanjem" (Blackwell & Stanley-Blackwell: 13).

Pravo na Kanadu kao "svoju državu" ističu tri skupine *aboriginskog* stanovništva koje spominje kanadski ustav (Indijanci, Eskimi, Métisi), te doseljenici francuskog i engleskog podrijetla. Ne bez razloga Indijanci i Eskimi odbacuju imena koja su im dali europski doseljenici. Autohtono kanadsko stanovništvo insistira da se termin "*native people*" koji je do nedavno korišten, a koji bi mogli prevesti sa "*urodenici*", za-

---

³ **A Canadian Is Somebody Who**

Thinks he knows how to make love in a canoe,

Bets on Toronto Maple Leafs

Enjoys Air Canada dinners, desserts and all

Distinguishes between Wayne and Schuster

Attends the concerts of Anne Murray and Liona Boyd

Boasts Donald Sutherland was born in New Brunswick

Possesses "a sound sense of the possible"

Is sesquilingual (speaks one and half languages)

Has become North American without becoming

Either American or Mexican

Knows what the references in this poem are all about

John Robert Colombo, 1984.

(Blackwell & Stanley-Blackwell: 10; Objavljeno uz dozvolu autora. Prijevod, I.Š.)

Wayne i Shuster su bili zvijezde TV serije CBC (Canadian Broadcasting Corporation) televizije šezdesetih godina.

Anne Murray i Liona Boyd su popularne pjevačice sedamdesetih, uz koje se vežu mnogi skandali.

Toronto Maple Leafs je hokejska momčad, tradicionalni rival Montreal's Canadiens.

mjeni terminom "*aborigin people*" (izvorno stanovništvo), koji je hrvatskim etnologima bio poznat kao naziv za australsko domorodačko stanovništvo. Sami za sebe, Indijanci pak zahtijevaju da ih se naziva *First nations* (prvobitni narodi), a Eskimi, *Inuit* (imenom kojim su oduvijek sami sebe nazivali, a znači "ljudi") (Aboriginal Links: Canada & U.S.).

Od 04. travnja 1999. godine, kanadska federalna jedinica *Northwest Territories* je podijeljena na dva dijela kako bi se osnovala nova jedinica *Nunavut* (na Inuktitut jeziku Inuita, "*Nаша zemlja*") (Aboriginal Links: Canada & U.S.). Indijanci su svoje rezervate već ranije pretvorili u unosna poslovna područja na temelju znatnih pogodnosti koje su uspjeli izboriti (npr. oslobođenje od poreza i ekskluzivno pravo na kocku na područjima svojih rezervata).

Da bi, međutim, poduprli svoje zahtjeve da ih se smatra "jedinim pravim Kanadanima", sve se više ulažu napori (nerijetko i velika financijska sredstva) da se sačuvaju i prezentiraju ostaci kulturne baštine. S obzirom na narav njihove kulture kao pretežno selilačke i lovačke tradicije, starih je materijalnih artefakata relativno malo, pa se pribjegava rekonstrukcijama, izradi replika pa i onome što bismo mogli nazvati "izumom tradicije". To se prije svega odnosi na nošnju koju koriste u svojim folklornim nastupima pred turistima.

Govoreći o povijesti i kulturi Kanade, potomci engleskih i francuskih doseljenika razilaze se kod pitanja odanosti Kanadi, njezinoj kulturi i povezanosti sa njezinom preddoseljeničkom povijesti. Francuzi Englezima spočitavaju olako prihvaćanje kulturnih značajki iz Sjedinjenih Država pri čemu u svojim optužbama idu toliko daleko da ih se optužuje i za koketiranje sa idejom o političkom ujedinjenju sa SAD. Koliko su te (ekstremne) optužbe opravdane, na temelju oskudnih informacija teško je reći, no činjenica je da u anglosaksonskim krugovima nisam naišao na izričito demantiranje ovih optužbi, dok sam u British Columbiji (doduše u krugovima doseljenih Hrvata) bio uvjeren kako doista ne bi ništa imali protiv ujedinjenja sa SAD. Osim tvrdnji kako se jedino kultura kanadskih Francuza može smatrati autentičnom kanadskom kulturom, jer je anglosaksonska asimilirana pod utjecajima iz SAD, promatrač sa strane može steći dojam (mada možda i pogrešan) kako Francuzi svoje izvorno kanadanstvo potkrjepljuju i uvjerenjem da su oni jedini most koji premošćuje preddoseljeničku i doseljeničku Kanadu samim postojanjem kulture koju su razvili Métis-i. Za Métise, mješance doseljenika i Indijanaca (dotično bijelih doseljenika i Indijanki), najčešće se kaže da su mješanci Francuza i Indijanki, iako sami o sebi govore kao o **naciji i kulturi** stvorenoj miješanjem različitih europskih doseljenika, a ne samo Francuza.⁵ S obzirom na današnju političku konstelaciju, francuski Kanadani svoj etnicitet (i kulturni identitet) smatraju jedinim autentično kanadskim⁶, nasuprot Englezima sklonim amerikanizaciji.

⁴ Podatak o nazivu jezika preuzet je sa web stranica. National Library of Canada, međutim, termin "Inuktitut" koristi kao naziv i za narod i za njegov jezik.

⁵ U drugoj polovini 19. stoljeća, najveća kanadska naseobina Métisa na rijeci Red River, brojala je 5720 frankofonskih Métisa i 4080 anglofonskih. (*Metis Nation History*:4)

⁶ Pri čemu misle na suvremenu kanadsku državu.

Anglosaksonci donekle priznaju frankofonske argumente koji se tiču njihovih kulturnih posebnosti, jer je svijest o njihovom etnicitetu (pa i kulturnom identitetu) dugo bila zamijenjena političkom dominacijom. Francuzima spočitavaju njihove separatističke ambicije.

Ono što je najuočljivije u razmatranju ovog problema su njegove tri razine na kojima se on različito manifestira. Dok je s jedne strane primjetan velik napor države da edukacijom, propagandom i financijskom potporom različitim etničkim skupinama osigura ravnopravnu egzistenciju svima, čini se da učinak na prosječnog Kanađana nije odgovarajući. Treća je razina društvenih znanosti koje prate sve procese od početaka formiranja kanadskog društva do suvremenosti.

Ovim radom želim sistematizirati vlastite utiske i formulirati zaključak u vezi sa ovom temom za samog sebe, i upoznati sa njima druge zainteresirane. Rad je pisan na temelju vlastitih ("terenskih") bilješki, podataka sa izuzetno kvalitetnih web stranica i literature. Bilješke se odnose na vlastita zapažanja kao i na razgovore s običnim ljudima i kolegama, poglavito sa profesoricom *Ženskih studija winnipeškog univerziteta* Pauline Greenhill, i voditeljicom odjela - kustosa *Kanadskog muzeja civilizacije* u Hullu, Carmelle Bégin.

Prvi poticaj za ovu temu bila je primjedba Petera, Kanađanina engleskog podrijetla kojom se požalio kako se kanadske doseljeničke etničke skupine trude da sačuvaju jezik i ne napuštaju svoje tradicije. "Pa kako ćemo onda postati Kanađani", kaže.⁷ Svakako, uporno nostalgичno čuvanje tradicija usporava formiranje kanadskog kulturnog amalgama, no nikako ga ne može spriječiti. Ne bi se moglo reći da nove generacije sasvim zapostavljaju vlastite kulturne tradicije, no u svakom su slučaju njihovi pripadnici veoma skloni preuzimanju tuđih vrijednosti, što se očituje u svakodnevnom životu u rječniku, kuhinji, oblačenju, nakitu pa i obrednim svečanostima. Bez obzira na prisutnost međuetničkih i međurasnih antagonizama⁸ u svakodnevnom se životu može susresti bezbroj primjera preuzimanja kulturnih elemenata. Moglo bi se npr. reći da se u različitim omjerima prosječna kanadska kuhinja sastoji od, prije svega jela koja pripadaju nacionalnoj kuhinji kojoj pripada kuhar(ica), a zatim od kineskih, talijanskih, poljskih i drugih specijaliteta. Tome pridonosi i industrija gotove i polugotove hrane koju ljudi kupuju, pa i bez znanja o tome kojoj nacionalnoj kuhinji izvorno pripadaju. Na taj se način primaju, ne samo gotova jela, nego i njihovi recepti i izvorni (često anglizirani) nazivi. Kao karakterističan primjer prodora domorodačkih kulturnih elemenata u svakodnevnicu prosječnog Kanađanina je izrada "nakita prijateljstva". To je nakit od sitnih perli nanizanih na konac u apstraktnoj formi ili obliku neke životinje. Izrađuju ih roditelji svojoj djeci, ili djeca poticana od roditelja za srodnike ili prijatelje. Drugi je primjer "*inukshuk*", kamenje naslagano u različitim formama. Prvi sam puta "*inukshuk*" antropomorfne forme vidio u *Manitoba Museum of Man and Nature*

⁷ Petera sam upoznao na krstikama njegove kćeri Alexije. Možda je ilustrativno za ovu temu da je Peter Kanađanin u drugoj generaciji, njegova supruga Heidi hrvatskog podrijetla Kanađanka u prvoj generaciji. Jedan od središnjih događaja na proslavi krštenja bilo je sviranje prigodne irske narodne melodije, koju je maloj Alexiji odsvirao violonist Irac.

⁸ Npr. Crnci su prljavi, "Kinezi" (tj. svi azijski doseljenici) su najgori i opasni vozači, Indijanci imaju previše privilegija, Poljaci su glupi...

u Winnipegu, gdje sam saznao da ih ima različitih oblika i veličina, a funkcija im je da označavaju putove i podsjećaju na događaje važne za pojedinca ili zajednicu. Kasnije sam takve veće i manje forme zamjećivao uz putove i puteljke u parkovima prirode, ali i autoceste, gdje su ih posjetioci i putnici u prolazu slagali u obliku lukova, stupova sa poprečnim gredama ili nekim drugim, sasvim apstraktnim oblicima.

U tom smislu, mislim da je samo pitanje vremena kada će se kultura etničkih skupina doseljenih početkom stoljeća asimilirati. Očito će mnogo više problema biti u prevladavanju antagonizama između eminentno kanadskih etničkih skupina (domorodačkih, engleskih i francuskih) koji zbog snažne političke komponente teže konsolidaciji i preciznom definiranju vlastite kulturne tradicije. To se prije svega odnosi na probudenu svijest Indijanaca, Eskima i Métisa koji se revitalizacijom (nerijetko i rekonstrukcijom) vlastite tradicije žele suprotstaviti dominaciji Engleza.

Paradoksalno je pak da se engleski etnicitet, s pozicije struke, dokazuje tek od nedavno, jer je termin "engleski" do sada bio zasjenjen simbolikom **moći** na koju je asocirao (Greenhill, 1994:4). S pozicije moći inferiorni, ostali su etniciteti već ranije smatrali da im je čuvanje atributa vlastitog etniciteta neophodno za održanje.

Pauline Greenhill konstatira da Kanadani etnicitet doživljavaju festivalski i karnevalski, na manifestacijama kao što su "Karavana" u Torontu ili "Folklorama" u Winnipegu. Ova mogućnost da svatko neometano i na nekonvencionalan način izrazi svoj etnicitet, ponekad je široko pluralistički shvaćena, kao npr. na Folklorami 1992. godine kada je QCC podigla Multi-Culti-Queer paviljon (Greenhill, 1994: 4) ⁹.

Na pitanja o ovakvim problemima njihovog društva, svi Kanadani u pravilu odgovaraju da rješenje leži u multikulturalizmu iako je, čini se, samo intelektualcima jasno o čemu je riječ. Na državnoj razini multikulturalnu politiku vodi *Sekretarijat za multikulturalizam i status žena* koji već više od 25 godina provodi *multikulturalni program*¹⁰. Ciljevi multikulturalne državne politike su: identitet, građanska participacija i društvena pravda, a provodi se pomaganjem organizacijama dobrovoljaca koje odražavaju bilingvalnost kanadskog društva i potporom aktivnostima u interesu uzajamnog razumijevanja frankofonskog i anglofonskog stanovništva (*Message*).

Formuliranje termina "Kanadanin", u ovom je momentu moguće razmatrati samo u okviru pojma državljanstva i globalnog kulturnog identiteta, dok formiranje kanadskog etniciteta treba smatrati imaginarnim. Kada u vezi s Kanadom razmatramo kategoriju etniciteta, tada se prije svega misli na elemente bogatog kanadskog etničkog mozaika, u kojem je svaki kamenčić jasno razgraničen od susjednog.

Muzejska i "paramuzejska" prezentacija baštine

Kanadski multikulturalizam odrazio se i na različitost poimanja znanosti koje se bave istraživanjem kulturne baštine. Termin *etnologija*, pretežno se koristi na kanadskom

⁹ Queer Culture Canada - kulturna udruga homoseksualaca. Organizatori su odgovorili tužbom zbog korištenja imena manifestacije bez dopuštenja.

¹⁰ Secretary of State for Multiculturalism and the Status of Women

francuskom govornom području, gdje se *folklore*, *folklorique* izbjegava kao stručni termin, zbog negativne konotacije koju sobom nosi (zaostao, glup). Tako je kanadskom društvu stručnjaka koji se bave tradicijskom kulturom engleski naziv *Folklore Studies Association of Canada*, a francuski *Association canadienne d'ethnologie et de folklore*

U Kanadskom muzeju civilizacije u Hullu¹¹, odjel antropologije u prizemlju prezentira domorodačku kulturu, na drugom je katu folklorno/etnološka prezentacija *Kanadskog centra za proučavanje folklor* (*Canadian Centre for Folk Culture Studies*) koji se uglavnom bavi kulturom engleskih i francuskih doseljenika, te na najgornjem katu povijesni odjel koji prezentira povijest engleskih i francuskih doseljenika.

Potomci francuskih i engleskih doseljenika negiraju aboriginima isključivo "pravo na Kanadu" činjenicom da prije dolaska Europljana, Kanada kao politički entitet nije postojala. Od tuda i tvrdnje o Kanadi zemlji mlade kulture i povijesti, što za Europljane koji na svojim državnim područjima nastoje pronaći što starije artefakte kako bi dokazali da je njihova država nastala na kulturno bogatom području i tako nastavila jedan kontinuitet, nije sasvim razumljivo.

Aborigini pak sve agresivnije prezentiraju svoju povijest 19. stoljeća kada su ustanovljeni temelji Kanade, ističući da procesi stvaranja kanadske države, ne samo da su bili praćeni mnogo slabijim indijanskim otporom nego što je to bilo stvaranje SAD, već da su indijanski ratnici odigrali odlučujuću ulogu u obrani od nastojanja SAD da pripoji područje Kanade. S druge strane, Métisi su položili temelje formiranju provincije Manitoba i insistirali na njezinom pripojenju Kanadi, a ne SAD. (*Métis Culture*).

U vezi s tim je i nastojanje da se naglasi i prisutnost te tradicije u suvremenoj kanadskoj kulturi u kojoj su u svakodnevnoj upotrebi riječi izvorno *aboriginske* (*mokasin, kajak, kanu...*). Poglavitito se to odnosi na toponimiju, a napose na samo ime države, čije podrijetlo tumače huronskom imenicom *kanata* - što znači *selo, seoce* (Aboriginal Links: Canada & U.S.).

Prikupljanje građe, obrada i prezentacija kao osnovne zadaće muzeja i njegovog funkcioniranja, čine ga *ipso facto* "tvornicom identiteta". Politički značaj identiteta, ne samo u Kanadi, daje i njegovoj "tvornici" izuzetan značaj, pa se mnogi problemi *multikulturalnog društva* odražavaju u muzejima, sa svim slabostima i prednostima, kako multikulturalizma, tako i muzeja (Kolbas, 2000). Kada je riječ o slabostima muzejskih prezentacija, prije svega se misli na karakteristike muzeja 18. stoljeća koje su nerijetko prisutne i danas, a radi se o raširenom nastojanju da se prezentira poželjna istina. Tvrdnji Irene Kolbas da su muzeji rađeni prema svijetu bijelaca, treba dodati da neki kanadski primjeri pokazuju da to vrijedi i u slučajevima kada npr. Indijanci sami prezentiraju svoju baštinu. Tu treba podrazumijevati one slučajeve koji odnose vlastite kulture sa doseljeničkom prikazuju u idealiziranom obliku, ali i one iz čije se osnovne ideje ne čita prikaz povijesti već povijest antagonizma.

U Kanadi ima 899 registriranih muzejskih ustanova (Museums...: 49-65). Velikim su to dijelom "General museums" (kompleksni), a ima još specijaliziranih (poljoprivred-

---

¹¹ Hull je gotovo predio Otawe, od koje ga dijeli rijeka Ottawa, koja je ujedno i granica između Ontaria i Quebeca.

ni, povijesni, vojni, sportski...). Uz to česte su i ustanove koje ne odgovaraju posve definiciji muzejske ustanove, pa nose nazive *Historic Sites ili Interpretive Centre*. Ovakve ustanove su u svom naslovu jasno označene kao ustanove koje u potpunosti ne odgovaraju muzejskoj ustanovi, no katkada nije jasno da se radi o nekoj vrsti "paramuzeja" dok se ne razgleda postav.

Ovakve ustanove imaju svoje mjesto u okviru turističke ponude, no ne može se oteti dojmu da u okviru međukulturnih odnosa i polaganja prava na naslov "pravih Kanadana" imaju i značajnu političku ulogu.

Jedan od takvih primjera je lokalitet *Saint - Marie among the Hurons*. Radi se o rekonstruiranoj utvrdi koju su 1639. izgradili francuski Isusovci, a prospekt doslovce ističe da je ...1648. *Saint Marie bila dom jednoj petini Europljana u Novoj Francuskoj*. Zbog napada proengleskih Irokeza i bolesti, godine 1649., misija je spaljena i napuštena.

Mjesto je dobro posjećeno od organiziranih grupa turista i slučajnih namjernika obaviještenih upadljivim panoima na obližnjem *autoputu 400*, stotinjak kilometara sjeverno od Toronta. Za povijest Kanade, osnutak i postojanje ove misije vjerojatno je zaslužilo pažnju, no muzeološki kut gledanja sugerira nekoliko pitanja. Naime, u okviru rekonstruirane utvrde, nalazi se i muzej koji dobrim dijelom govori o povijesti Isusovačkog reda, od njegovog osnutka u Španjolskoj, dok se u dijelu koji se izravno tiče ove misije a koji govori o načinu života u utvrdi, izložba sastoji od replika. Naravno, pravu muzejsku ustanovu i izložbu nije bilo moguće ustanoviti jer su stanovnici napuštajući utvrdu ponijeli sve što su mogli, dok je drugo stradalo u paljevini. Postavlja se pitanje, ako je već ovakva institucija turistička atrakcija, nije li za nju važno i to da u anglosaksonskom okruženju poučava svakog tko naiđe da su u ovom dijelu Ontarija prvi doseljenici bili francuski Isusovci.

Istovremeno, ovaj nam primjer ukazuje i na nekadašnju podjelu Indijanaca na profrancuska i proengleska plemena. Ova je podjela danas ponešto zastarjela, jer kao što je već objašnjeno, suvremeni se Indijanci snažno bore za vlastitu kulturnu i političku emancipaciju, ističući svoja isključiva prava da ih se smatra autentičnim Kanadanima. Blackfoot Indijanci u nacionalnom parku Banff u Alberti (nedaleko Calgarya), svoj folklorni program za turiste započinju podizanjem Kanadske zastave¹², sviranjem himne i govorom poglavice (koji je ujedno i voditelj programa), o njihovoj odanosti Kanadi, te o nepravdi koju trpe od bijele vlade u Otawi.

Stotinjak metara od dvorišta uprave *Nacionalnog parka Banff* u gradiću Banff, na čijem se travnjaku folklorne priredbe održavaju, lokalni je muzej (*Luxton Museum of the Plains Indians*) koji dobrim dijelom tradicijski način života Indijanaca prezentira na, sa stajališta muzejske struke, prihvatljiv način. Drugi dio krajnje pojednostavljeno prezentira indijansku prošlost. Nemam preciznih informacija o tome je li ta ustanova doista pravi muzej, tj. ima li depoe, bavi li se prikupljanjem i čuvanjem artefakata baštine ili samo njezinom prezentacijom. Izložba započinje fotografijama indijanskih članova upravnog odbora Muzeja, a dalje se nastavlja dioramama (*tipi* sa

¹² Koja je prihvaćena 15. veljače 1965. godine.

psima upregnutim u saonice, lov na bizone tjeranjem niz liticu, lov na orlove i nekoliko vitrina koje objašnjavaju ulogu muškarca odnosno žene unutar tradicijske zajednice). Veliki dio izložbe, na interesantan, ali krajnje pojednostavljeno romantičarski način prezentira odnose sa bijelcima, dotično Englezima: na velikoj se umjetničkoj slici vidi idiličan prizor trgovine Indijanaca i bijelaca ispred vojne utvrde, a diorama prikazuje susret indijanskog poglavice sa pratnjom i engleskog časnika. Svi su likovi u svećanim odorama, a poglavica i časnik si pružaju ruke. To je izložba kakvom nas mijani upravni odbor sa fotografija kraj ulaza smatra da treba poručiti bijelcima: mi smo Kanađani, mi smo kulturni, miroljubivi i otvoreni prema civilizaciji bijelog čovjeka. Ova blagonaklonost prema kulturi bijelaca ide toliko daleko da od bijelaca preuzimaju i njihovu interpretaciju vlastite tradicije. Tako je prizor inicijacijskog obreda (takoder diorama), očigledno preuzet iz filma "*Čovjek konj*", u sekvenci kada glumca Richarda Harrisa probodenog kroz kožu na prsima konopima dižu u vrh obrednog šatora. Je li ovakav obred doista dio tradicije Blackfoot Indijanaca, ne znam, no prizor doista djeluje groteskno.

Nedaleko od Calgarya nalazi se i "*Head-Smashed-In Buffalo Jump Interpretive Center*", na lokalitetu koji je korišten za lov. To doista nije muzej, ali je uvršten u UNESCO-v popis lokaliteta svjetske baštine: Mnogi muzeji dioramama prikazuju način lova bizona tako da ih se tjera da skaču s litice, no ovdje je tome posvećena cijela izložba kao stalni postav. Sam objekt je impresivan: ukopan je u liticu, sa ulazom u podnožju. Izložba je postavljena na četiri etaže, tako da se od ulaza u prizemlju, penjući razgleda izložba, da bi se nakon gornje etaže izašlo izvan zgrade i razgledalo sam rub litice sa kojeg su bizoni tjerani da skaču. Niti jedan od izloženih predmeta nije pronađen na ovom lokalitetu, i izložba se sastoji od recentnih akvizicija. Iz uvodnog govora voditelja, može se saznati da je svrha ovog centra da se sačuva pamćenje na nepravdu koju su Indijanci pretrpjeli (i dalje trpe) od bijelog čovjeka. Izložba je artikulirana tako da se posjetiocu sugerira zaključak kako su Indijanci živjeli u skladu sa prirodom i ubijali samo onoliko životinja koliko im je bilo neophodno. Dolaskom bijelog čovjeka sa suvremenim naoružanjem bizoni su istrebljeni što je nasilje protiv prirode ali i jednog načina života i tradicijske kulture. Ovaj je zaključak naglašen impresivnim fotografijama bijelih lovaca na velikim hrpama lubanja pobijenih bizona na kraju izložbe.

U svim je prostorijama dozvoljeno snimanje, osim u dvorani u kojoj se prikazuje film o lovu. Film ima duhovnu i popularno filozofsku podlogu, a u njemu Indijanci iz rezervata glume lov. Nije jasno koji su razlozi za ovu zabranu, pa se o tome može samo nagađati, no sam film može se ocijeniti kao kič.

U kontekstu teme koju ovdje razmatramo, mislim da je važno primijetiti da ovakvih lokaliteta ima širom Kanade, pa se postavlja pitanje zašto je baš ovaj lokalitet, za koji je utvrđeno da je za lov korišten samo pet puta, odabran za izgradnju Centra. Ovo pitanje se nameće, iako odgovor i vjerojatno nije bitan (moguće je da se radi o spretnoj grupi inicijatora, financijskim pogodnostima ili sl.). Ono što je važno uočiti je činjenica da Indijanci osjećaju opasnost da bi ih, zapostave li baštinu kao argument, ostale skupine i politički mogle nadjačati. U skladu s tim motivom je i nastojanje da

se kod mladih naraštaja pobudi samosvijest. Osim ovoga, zamjetna je i činjenica da su svi ovdje zaposleni Indijanci, a navodno je to praksa u svim objektima koji pripadaju Indijancima i u drugim rezervatima (hoteli, kockarnice i sl.).

Zaključak

Ključno je pitanje kanadskog društva, kako od mozaika koji tvori skup etniciteta veoma različitih kulturnih identiteta, stvoriti barem više zajedničkih regionalnih, kanadskih identiteta. Čini se da je sam termin "multikulturalizam" jednog područja, na kanadskom i europskom primjeru, opravdanije promišljati kao nužnost, a manje kao prednost. Što nas dakle, "*kanadsko multikulturno društvo*" može naučiti? Na žalost, samo to da postoje multikulturalna društva čiji antagonizmi ne rezultiraju oružanim sukobima, i potrebi snažnog angažmana države. Multikulturalizam kao životna praksa ni u Kanadi nije istinska svakodnevica svih struktura društva. Očito je da je jedna od bitnih razlika u odnosu na područje jugoistočne Europe u znatnom neposrednom angažmanu države putem vlastitih tijela kao što je *Državni sekretarijat za multikulturalizam i položaj žena*, ili *Odjel za kanadsku baštinu*, koji svojim *Službenim programom za jezike* podupire bilingvalnost i potiče razumijevanje između frankofonske i anglofonske zajednice. Na pitanje je li to razlog zbog kojeg su u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i drugim dijelovima bivše Jugoslavije izbili oružani međuetnički sukobi, a u Kanadi ne, ovaj rad ne može odgovoriti. On samo prezentira osobno autorovo iskustvo kojim je propitivao vlastiti kompleks manje vrijednosti zbog toga što potječe iz dijela svijeta koji vlastiti "multikulturalizam" nije usvojio kao "bogatstvo".

Literatura i izvori

1. Greenhill, Pauline (1994) *Ethnicity in the Mainstream*, Mc Gill-Queen's University Press. Montreal & Kingston, London, Buffalo
2. Kolbas, I. (2000) Tvrnice identiteta, u: *Zbornik Arhivi, knjižnice, muzeji*, Hrvatsko muzejsko društvo, Zagreb str. 99-106
3. *Museums of the World* (1997) (6th revised and enlarged edition), K.G..Saur, München.
4. John D. Blackwell & Laurie C. C. Stanley-Blackwell: *Canadian Studies: A Guide to the Sources*, www.iccs-ciec.ca/blackwell.html
5. *What Border? The Americanisation of Canada*
<http://tv.cbc.ca/national/pgminfo/border/>
6. *Métis Culture*
www.vcn.bc.ca/michif/culture.html
7. *Métis Nation History*
www.vcn.bc.ca/michif/history.html
8. *Aboriginal Links: Canada & U.S.*
www.bloorstreet.com/300block/aborcan.htm
9. *Message*
www.pch.gc.ca/multi/html/message.html
10. *Canadian Heritage - Official Languages Support Programs*
www.pch.gc.ca/OFFLANGOFF/english/EC01.htm
11. *Aboriginal Peoples and their Heritage*
www.inac.gc.ca/heritage/index4.html

5.01

5.02

5.03

5.04